

בבא קמא נ"ד

שור ולא אדם חמור ולא כלים ר' למדנו במשנה, שאם נפל לבור שור וכליו ונשתברו יהודה מחייב על נזקי כלים בור חייב על הבהמה ופטור על הכלים. ואומרת הגמרא, שהמשנה אינה כרבי יהודה. ששינינו בברייתא, רבי יהודה מחייב על נזקי כלים בבור. חכמים לומדים מהכתוב: "וְנִפְלָ שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר" שור ולא אדם חמור ולא כלים. ורבי יהודה מרבה את הכלים מהמלה "או". וחכמים צריכים את המלה "או" לחלק³³², שלא נאמר שאינו חייב עד שיפלו בבור שור וחמור. ורבי יהודה לומד לחלק מ"וְנִפְלָ" וחכמים סוברים שמהמלה "וְנִפְלָ" משמע הרבה³³³.

בעל השור ישלם חזר וכלל שואלת הגמרא, נאמר שהכתוב "וְנִפְלָ" הוא כלל, והכתוב "שׁוֹר וְחֲמוֹר" הוא פרט. ונלמד בכלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, רק שור וחמור ולא דבר אחר, ומנין לרבות דברים אחרים? אומרת הגמרא, הכתוב: "בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם" חזר וכלל. ונלמד בדרשה של כלל ופרט וכלל, אין אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש בעלי חיים, אף כל בעלי חיים³³⁴. ואין לומר מה הפרט מפורש דבר שנבלתן מטמאה במגע ובמשא ונמעט עופות, מפני שאם התורה מרבה רק מה שדומה לפרט בשני צדדים, התורה הייתה צריכה לכתוב פרט אחד³³⁵.

שואלת הגמרא, והרי אין ללמוד כאן כלל ופרט וכלל שהרי הפסוק נכתב לגופו. שאם התורה תכתוב רק "שור" היינו לומדים רק דבר שקרב לגבי מזבח, ולא דבר שאינו קרב לגבי מזבח³³⁶. ואם היה כתוב רק "חמור" היינו לומדים רק דבר שקדוש בכורה, ולא דבר שאינו קדוש בכורה, סוסיס וגמלים שאין בהם קדושת בכורה³³⁷. אלא אין לומר שהכתוב: "בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם" חזר וכלל לדרוש בכלל ופרט וכלל. אלא לומדים מהכתוב "וְהָיְתָ יְהִי לָךְ" כל דבר מיתה, בעל הבור חייב לשלם על כל דבר שיש בו מיתה.

332 הסוגיה היא כר' יאשיה שמצריך "או" לחלק ולא כר' יונתן שלא צריך לכתוב "או" לחלק ותימה שהסוגיה אינה כהלכה. שהרי הגמרא בפ' השואל אומרת שרבה סובר כר' יונתן ואביי כר' יאשיה והלכה כרבה חוץ מיע"ל קג"ם. תוס'.

333 כמו בכתובים "ועשה בצלאל ואהליאב", "ובא האות והמופת". רש"י.

334 הגמרא מתרצת את חכמים, ולר' יהודה "או" בא לרבות שאר המטלטלין. רש"י.

335 אם התורה מרבה רק מה שדומה בשני צדדים בע"ח ומטמא במגע ומשא היה צריך לכתוב או שור או חמור וכיון שהתורה כתבה את שניהם נלמד באם אינו ענין כל דבר שדומה לפרט בצד אחד, כל בעלי חיים ואפ' עופות. רש"י.

336 תוס' שואל למה לא לומדים "שור" "שור" משבת. וכן קשה במסקנה שמרבים עופות מדוע לא לומדים מ"שור" "שור" ו"חמור" "חמור" משבת. וכן קשה מה צריך רבוי לתשלומי כפל והשבת אבידה. אבל על הפרשת הר סיני שהיתה לפני מתן תורה לא קשה. וי"ל שבמקום שאפשר לדרוש בכלל פרט לא לומדים "שור" "שור" משבת. תוס'.

337 והתורה כתבה שור לרבות סוסיס וגמלים שדומים לפרט בשני צדדים, בע"ח ונבלתן מטמאה, אבל לא עופות. רש"י.

שבירתם של כלים היא מיתתם

שואלת הגמרא, לחכמים הממעטים את הכלים ולרבי יהודה המרבה את הכלים, האם כלים הם בני

מיתה?³³⁸ עונה הגמרא, שייך לשון מיתה בכלים, ששבירתן של כלים היא מיתתם.

חכמים צריכים למעט את הכלים מפני ששבירתם אינה מיתה ממש, ו"שור" ממעט

אדם שאינו מין בהמה³³⁹. ולרבי יהודה "או" מרבה את הכלים אפילו שאינם בני

מיתה ו"שור" בא למעט אדם³⁴⁰. שואלת הגמרא, לרב שאמר בור שחייבה עליו

תורה להבלו ולא לחבטו. בין לחכמים ובין לרבי יהודה האם כלים הם בני מיתה

על ידי הבל³⁴¹? עונה הגמרא, כלים חדשים פוקעים ונשברים מהבל, מחמת החום

הרב שבבור.

"כסף ישיב לבעליו" לרבות כל

שואלת הגמרא, הרי צריכים את הכתוב "וְהֵמָּה יְהִיֶה לָךְ" למעט שור פסולי המוקדשים. כרבא שאמר שור

שיש לו בעלים

פסולי המוקדשין שנפל לבור פטור, שנאמר "וְהֵמָּה יְהִיֶה לָךְ" במי שהמת שלו,

יצא זה שאין המת שלו? אלא אומרת הגמרא, שהכתוב "כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעַלְיוֹ" בא

לרבות כל דבר שיש לו בעלים. שואלת הגמרא, אם כך נרבה אפילו כלים ואדם?

אומרת הגמרא שממעטים אותם מהכתוב "שור" ולא אדם "חמור" ולא כלים.

שואלת הגמרא, ולרבי יהודה שמרבה כלים, מוכן שמ"שור" ממעטים אדם, אולם

מה ממעט מ"חמור"? אלא אמר רבא, ישנם שני דברים שנשארו בקושיה³⁴², לרבי

יהודה קשה מדוע נכתב "חמור", ולדברי הכל קשה כיון שכתוב בהשבת אבידה

"וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אֲחִיךָ", מדוע כתוב שה³⁴³.

נפל לתוכו שור שהוא חס"ו חייב אבל שנינו במשנה, שאם נפל לתוך הבור שור חרש

אם הוא פקח פטור שהיה לו לעיין שוטה וקטן חייב. ומבררת הגמרא, מה הוא שור

חרש שוטה וקטן? אם הוא שור של חרש, של שוטה, או של קטן. האם אם הוא שור

של פקח בעל הבור פטור, היכן הכתוב פטר אותו? אלא אמר רבי יוחנן, שור שהוא

חרש, או שוטה או קטן. וקשה, האם אם הוא שור פקח בעל הבור פטור? אמר רבי

338 איך ר' יהודה יכול לרבות את הכלים הרי לא קוראים בהם "והמת יהיה לו" ומדוע חכמים צריכים למעט אותם מהכתוב. רש"י ותוס'.

339 ואם היה כתוב אחד מהם היינו אומרים שהכתוב בא למעט את האדם ולא את הכלים, שממעט בע"ח שכמותם ולכן צריך לכתוב גם חמור. רש"י.

340 והגמרא תשאל לר' יהודה למה כתוב חמור. רש"י.

341 הקשו גם למ"ד שלר' יהודה מפקיר נכסיו לאחר נפילת פשיעה פטור ור' יהודה לא מחייב אלא בור ברשותו. ובו התבטא היא בקרקע שלו. מפני שיש למצוא ריבוי בכלים בהבל שבו התורה חייבה בבור. תוס'.

342 הגמרא לא אומרת גם שלבית הלל שמתירים אתנן לאחר שינוי. "גם" כתוב באתנן "גם שניהם" מיותר. מפני שלא נאמרו כאן אלא אלו הדומים לאלו שהם בע"ח. והתוס' הקשו אולי "חמור" בא למעט שטרות. ולמי שלא דן דין גרמי אינו קשה וגם מי שדן דין גרמי הוא מדרבנן. תוס'.

343 הגמרא במסכת ב"מ דורשת מה לומדים משור, חמור, ושלמה. וקשה מדוע נכתב בתורה שה. תוס' הקשו אולי צריך לכתוב שה לגופו, לפרט מוסף על הכלל ללמוד כל דבר. שהרי משור ומשלמה לומדים מכל אחד לימוד אחר. וי"ל שבמקום שיש כלל ופרט ר' שמואל היה רגיל לתת טעם למה צריך לפרט, הרי כל דבר התרבה מהכלל. אלא שמא יש דברים שאם לא היה קודם הפרט לא היינו לומדים אותם מהכלל. וכאן קים לגמרא שהיינו לומדים מסתם אבידה כל דבר. תוס'.

ירמיה, התנא אמר שלא רק אם נפל בבור שור שהוא פקח בעל הבור חייב. אלא גם אם הוא שור חרש שוטה וקטן הוא חייב. ולא אומרים שבעל הבור פטור, מפני שחרשותו, או קטנותו של השור גרמה לו ליפול בבור. הקשה רב אחא לרבינא על מה ששנינו בברייתא, נפל לתוכו בר דעת פטור. ולכאורה הכוונה לשור בר דעת? אמר לו, הכוונה לאדם בן דעת. שואלת הגמרא, והאם כשנפל מי שאינו בר דעת יהיה בעל הבור חייב, והרי לומדים מהכתוב "שור" ולא אדם שאין חייבים על האדם בבור? אלא אומרת הגמרא שכוונת הברייתא שאם נפל בבור מין בן דעת, אדם, בעל הבור פטור. אמר לו רב אחא, הרי שנינו בברייתא אחרת, נפל לתוכו שור בן דעת פטור? אלא אמר רבא, המשנה מחייבת את בעל הבור דוקא אם נפל בבור שור שהוא חרש, שוטה או קטן. אבל אם נפל בור שור שהוא פקח פטור, מפני שהשור היה צריך לעיין בהליכתו ולהשגיח לא ליפול בורות. וכן שנינו בברייתא, נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן וסומא ומהלך בלילה³⁴⁴, חייב. פקח ומהלך ביום, פטור.

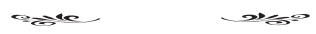
משנה

כל בע"ח התרבו לבור, סיני, כפל, להשבת אבידה, לפריקה, לחסימה, לכלאים ולשבת באיסור להתקרב להר סיני לפני מתן תורה³⁴⁵. 3. ובחוב תשלומי כפל³⁴⁶ בגנב, 4. בחיוב השבת אבידה, 5. במצוות פריקה, בציווי "עזוב תעזוב עמו". 5. איסור "לא תחסום" נאמר על כל בהמה ועוף. 6. ככולם נכלו באיסור הרבעת כלאים, 6. וכן נכללו באיסור הנהגה בכתוב "לא תחרוש בשור וחמור" מרבים את שאר חיה ועוף. 7. ובציווי של שביתת בהמתו. אם כן למה נאמר שור או חמור? אלא שדבר הכתוב בהווה.

גמרא

מביאה הגמרא את המקורות לדינים שנלמדו במשנה, שבהם שוה הדין לבהמה חיה ועוף. לומדים מהכתוב בבור "כִּסְף יָשִׁיב לְבַעַלְיוֹ" שבעל הבור חייב בנפילה לבור של כל מי שיש לו בעלים. ובהפרשת הר סיני נאמר "אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה", וחיה בכלל בהמה. ומהמלה "אִם" מרבים את העופות. הכתוב בחיוב כפל לגנב "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע" כלל כל דבר פשיעה, ואפילו דבר שאין בו רוח חיים. מהכתוב בהשבת אבידה "לְכָל אֲבֹתָת אֲחִיךָ" לומדים שחייבים בהשבת כל אבידה.

344 בלילה חייב אפילו אם השור הוא פקח. רש"י.
 345 למרות שכתוב "אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ", מרבים שנצטוו שגם העופות לא יקרבו להר סיני. רש"י.
 346 אף על גב שכתוב "מִשּׁוֹר עַד חֲמֹר עַד שֶׁהַחַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלַם" מרבים את שאר הבהמות והחיות. רש"י.

לומדים בגזירה שווה "חמור" "חמור" משבת שמצוות פריקה היא בכל בעל חיים. ולומדים בגזירה שווה "שור" "שור" משבת שאיסור חסימה הוא בכל בהמה ועוף.

בכלאים של חרישה לומדים שכל חיה ועוף בכלל בגזירה שווה "שור" "שור" משבת שכתוב בה "וְשׂוֹרֶךְ וְחִמְרֶךְ וְכָל בְּהֵמְתֶךָ". ובכלאים של הרבעה לומדים שכל חיה ועוף בכלל האיסור בגזירה שווה "בהמתך" "בהמתך" משבת. ומנין לומדים שבשבת חיה ועוף בכלל? כמו ששנינו בברייתא, רבי יוסי אומר משום רבי ישמעאל בדברות הראשונות נאמר "עֲבֹדֶךָ וְאַמְתֶּךָ וּבְהֵמְתֶךָ" ובדברות האחרונות נאמר "וְשׂוֹרֶךְ וְחִמְרֶךְ וְכָל בְּהֵמְתֶךָ". והלא שור וחמור הם בכלל כל בהמה ולמה יצאו והוזכרו בפני עצמם? לומר לך, מה שור וחמור האמור כאן חיה ועוף בהם³⁴⁷, אף כל מקום שנאמרו שור וחמור חיה ועוף בהם.

א"א ללמוד כל בע"ח בכלל ופרט ואין לומר שנלמד בכלל ופרט ונאמר ש"בְּהֵמְתֶךָ" בדברות הראשונות הוא כלל, "שׂוֹרֶךְ וְחִמְרֶךָ" של הדברות האחרונות הם פרט³⁴⁸, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, רק שור וחמור ולא דבר אחר. שכן אומרת הגמרא, שבדברות האחרונות נאמר "וְכָל בְּהֵמְתֶךָ" חזר וכלל. ונלמד בכלל ופרט וכלל, אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל בעלי חיים. שואלת הגמרא, נאמר מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא, אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא³⁴⁹, ולא עופות? עונה הגמרא, שאם כן היה צריך לכתוב פרט אחד, או שור או חמור.

שואלת הגמרא, והרי התורה צריכה לכתוב גם שור וגם חמור, שאם התורה היתה כותבת שור, היינו אומרים רק דבר הקרב לגבי מזבח. ואם התורה היתה כותבת חמור, היינו אומרים רק דבר שקדוש בכורה? אלא יש לומר שהכתוב "וְכָל בְּהֵמְתֶךָ" הוא ריבוי.

שואלת הגמרא, האם בכל מקום שהתורה כתבה את המלה "כל" הכוונה ריבוי, והרי במעשר שכתוב בו כל ודורשים את הכתוב בכלל ופרט. ששנינו, נאמר לגבי מעשר שני: "וְנִתְּתָה הַכֹּפֶסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאֵדָה נֶפֶשֶׁךָ" הוא כלל, "בְּבִקְרֹת וּבְצֹאֵן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר" הוא פרט, "וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נֶפֶשֶׁךָ" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע, אף

347 הדבר נלמד לקמן מהמלה "כל".

348 אינם פרט וכלל המרוחקים זה מזה משום שהדברות הראשונות והאחרונות הם דבר אחד, שהרי זכור ומוזר נאמרו בדיבור אחד. תוס'.

349 תוס' הקשו למה צריך לו פרט הרי הוא כתוב בכלל בהמתך. ועוד כשאומר מה הפרט מפורש בע"ח אף כל בע"ח ועופות בכלל, איך הגמרא חשבה שעופות התרבו נאמר שהכלל עצמו ממעט אותם. תוס'.

כל פרי מפרי וגידולי קרקע³⁵⁰? עונה הגמרא, "בכל" הוא כלל, "כל" הוא ריבוי. או שנאמר שגם "כל" הוא כלל. אבל כאן "כל" הוא ריבוי. שהיה צריך לכתוב "וּבְהֶמְתָּךְ" כמו שכתוב בדברות הראשונות. וכיון שנכתב "וְכָל בְּהֶמְתָּךְ" נלמד שכאן הוא ריבוי.

"שור" נכתב ללמוד גז"ש לחסימה
 "חמור" לפריקה "בהמתך" לכלאים
 ועכשיו שאומרים שהמילה "כל" כוונתה לריבוי, לשם מה נכתבו "בְּהֶמְתָּךְ" של הדברות הראשונות, ו"שור" ו"חמור" של הדברות האחרונות? עונה הגמרא "שור" נכתב ללמוד גזירה שווה "שור" "שור" לחסימה, "חמור" נכתב ללמוד בגזירה שווה "חמור" "חמור" לפריקה, "בְּהֶמְתָּךְ" ללמוד גזירה שווה "בהמתך" "בהמתך" לשואלת הגמרא, אם כן אפילו לאדם אסור למשוך קרון ביחד עם בהמה. והרי שנינו במשנה, אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך? אמר רב פפא, פפונאי יודעים את טעמו של הדבר, והוא רב אחא בר יעקב שאמר שלומדים מהכתוב "לְמַעַן יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמְתָּךְ בְּמוֹךְ", עבד ואמה הוקשו לבהמה לשביתה ממלאכה בשבת ולא לדבר אחר, ומכאן שמותר אדם למשוך עם הבהמה.

350 כאן נראה שבקר וצאן נקראו גידולי קרקע, בקידושין לגבי הענקה נאמר שאם היה כתוב גורן היינו אומרים גידולי קרקע ולא בע"ח. וי"ל שלגבי דברים היוצאים ממש מהקרקע בקר וצאן אינם נקראים גידולי קרקע. תוס'.

